

**UCHWAŁA NR XV/101/19
RADY MIEJSKIEJ W RAJGRODZIE**

z dnia 30 grudnia 2019 r.

w sprawie "Programu Wspierania Rodziny w Gminie Rajgród na lata 2020-2022"

Na podstawie art. 18 ust. 1, ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 506, 1309, 1571, 1696, 1815) oraz art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2019 r. poz. 1111, 1818) uchwała się, co następuje:

§ 1.

Przyjmuje się do realizacji "Program Wspierania Rodziny w Gminie Rajgród na lata 2020- 2022", stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Rajgrodu.

§ 3.

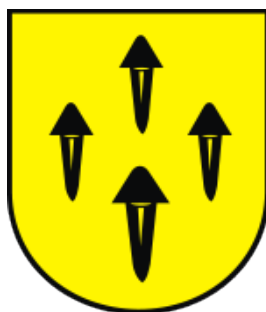
Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia, z mocą obowiązującą od dnia 1 stycznia 2020 r.

Przewodniczący Rady Miejskiej

Marek Bućko

**PROGRAM WSPIERANIA RODZINY
W GMINIE RAJGRÓD
NA LATA 2020-2022**

Opracowanie: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajgrodzie

WPROWADZENIE

Głównym celem Programu jest skuteczny system opieki nad dzieckiem i rodziną sprzyjający, prawidłowemu jej rozwojowi w Gminie Rajgród. Program określa działania ukierunkowane na wspieranie rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze, jak i działania profilaktyczne i upowszechniające działania prorodzinne.

Rodzina jest najważniejszą i podstawową grupą społeczną, na której opiera się całe społeczeństwo. Jako naturalne środowisko życia dziecka ma największy wpływ na jego rozwój w każdej sferze – emocjonalnej, intelektualnej i poznawczej. To właśnie rodzina najsilniej oddziałuje na kształtowanie osobowości dziecka, tworzenie jego systemu wartości i wiary we własne możliwości, dlatego tak ważne by funkcjonowała ona prawidłowo i wypełniała swoje funkcje jak najlepiej.

Współczesne rodziny mają wiele trudności w odnalezieniu się w zmieniającej się rzeczywistości. Coraz częściej dotyczą je zjawiska bezrobocia, ubóstwa czy przemocy. Towarzyszą im trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych, które rzutują na prawidłowy rozwój dziecka. Niezwykle ważne jest umacnianie rodziny i przeciwdziałanie jej dysfunkcyjności w realizacji funkcji psychospołecznych. Należy zatem objąć rodziny wsparciem i podejmować działania służące udzielaniu im wszechstronnej pomocy.

Działalność profilaktyczna to zarówno zapobieganie negatywnym stanom rzeczy. Dlatego ważne jest upowszechnianie działań profilaktycznych ukierunkowanych na wspieranie rodzin niewydolnych, przejawiających trudności opiekuńczo-wychowawcze. Aby sprostać tym zadaniom niezbędna jest ścisła współpraca pomiędzy instytucjami i podmiotami, a także wypracowanie sprawnego i efektywnego systemu działań wpływających na poprawę sytuacji dziecka i rodziny.

Diagnoza

Na potrzeby opracowania niniejszego Programu, przeprowadzono w 2019 roku diagnozę środowiska lokalnego, której celem było określenie skali problemów oraz zasobów w zakresie:

- wspierania rodziny w Gminie Rajgród w wypełnianiu jej funkcji, w tym szczególnie opiekuńczo-wychowawczej oraz zapewnianie dzieciom i młodzieży z rodzin ubogich pomocy socjalnej,
- profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień, prowadzonej na terenie gminy,
- umieszczania dzieci pochodzących z terenu Gminy Rajgród w różnych formach pieczy zastępczej,
- występowania zjawiska przemocy w rodzinach,
- poradnictwa specjalistycznego oraz działań profilaktycznych skierowanych do mieszkańców gminy.

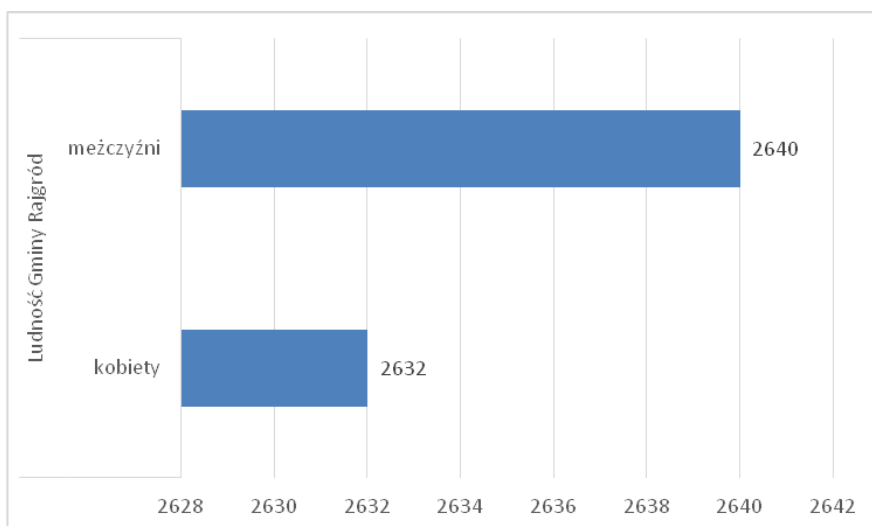
Diagnoza obejmuje dane uzyskane od podmiotów i instytucji działających na rzecz wspierania rodziny, między innymi z:

- Ośrodka Pomocy Społecznej w Rajgrodzie,
- Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Grajewie,
- Powiatowego Urzędu Pracy w Grajewie,
- Urzędu Miejskiego w Rajgrodzie,
- Punktu Konsultacyjnego Uzależnień w Rajgrodzie,
- Zespołu Interdyscyplinarnego w Rajgrodzie,
- Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Charakterystyka środowiska lokalnego w obszarze rynku pracy i pomocy społecznej.

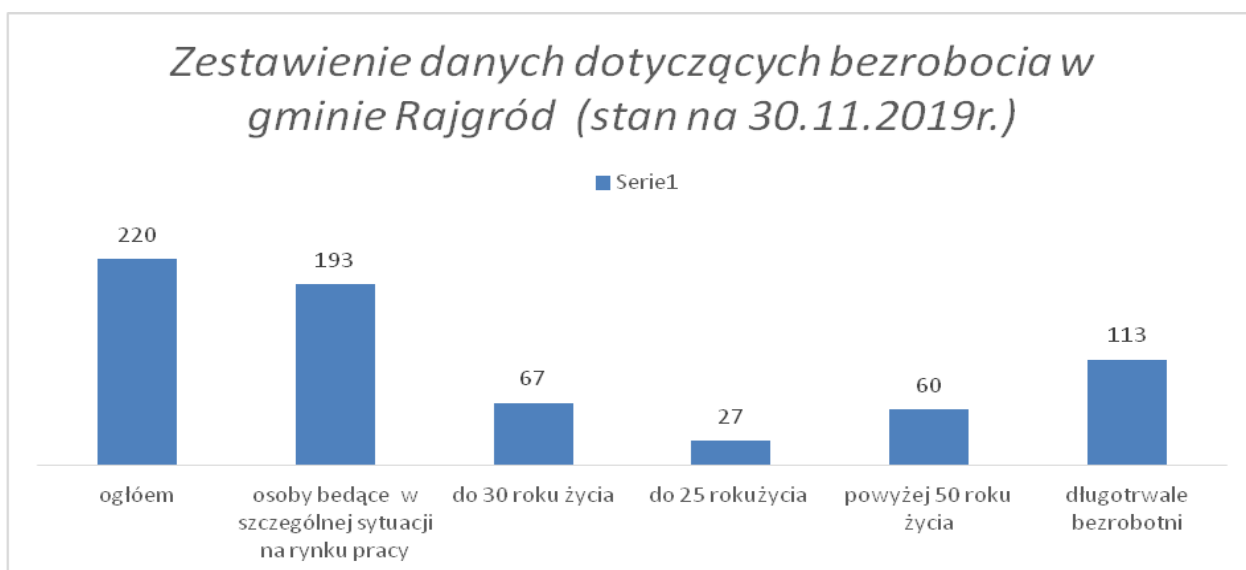
Według danych na koniec roku 2019 Gminę Rajgród zamieszkiwało 5 272 osób (osoby zameldowane).

Zestawienie danych dotyczących kobiet i mężczyzn w gminie Rajgród

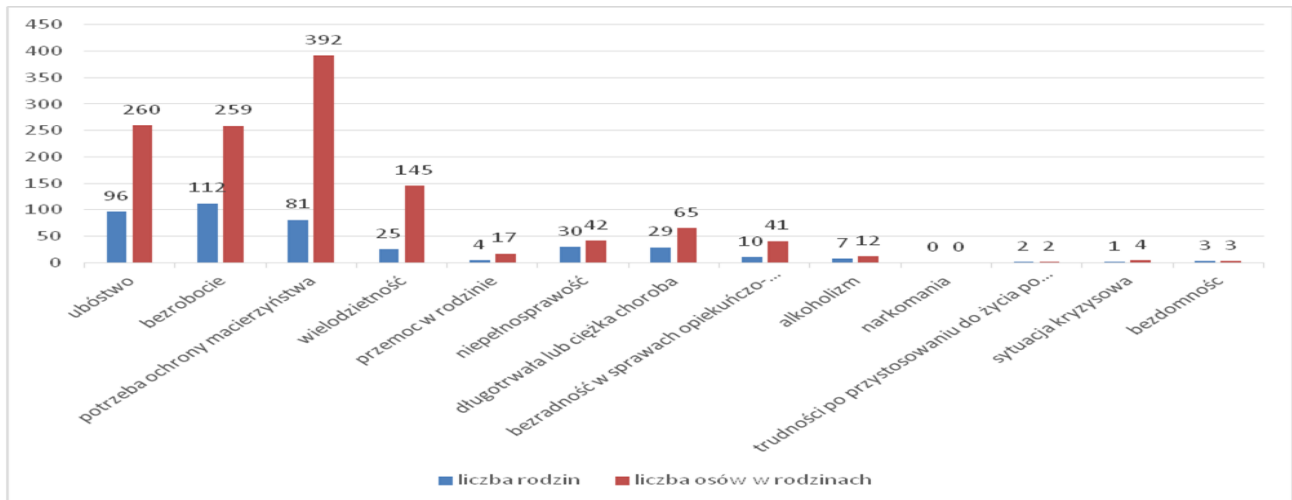
Źródło: http://www.polskawliczbach.pl/gmina_Rajgród

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Grajewie, liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w urzędzie pochodzących z Gminy Rajgród wynosiła 220 osób – stan na 30 listopada 2019 roku. Stopa bezrobocia według danych PUP w Powiecie Grajewskim wyniosła na koniec 2019 r. 11,5%

Źródło: PUP w Grajewie

Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajgrodzie, w ramach zadań wynikających z ustawy o pomocy społecznej, w do 30 listopada 2019 roku objął wsparciem 236 rodzin w tym 293 osoby. Według najczęściej występujących powodów trudnej sytuacji życiowej udzielono pomocy następującej liczbie osób:

Źródło: opracowanie własne

Powyższe dane wskazują, że kwestia bezrobocia jest czynnikiem dominującym w strukturze udzielania pomocy, kolejnym przeważającym powodem jest ubóstwo, ochrona macierzyństwa, długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych.

Realizacja zadań samorządu gminy Rajgród w zakresie wspierania rodziny

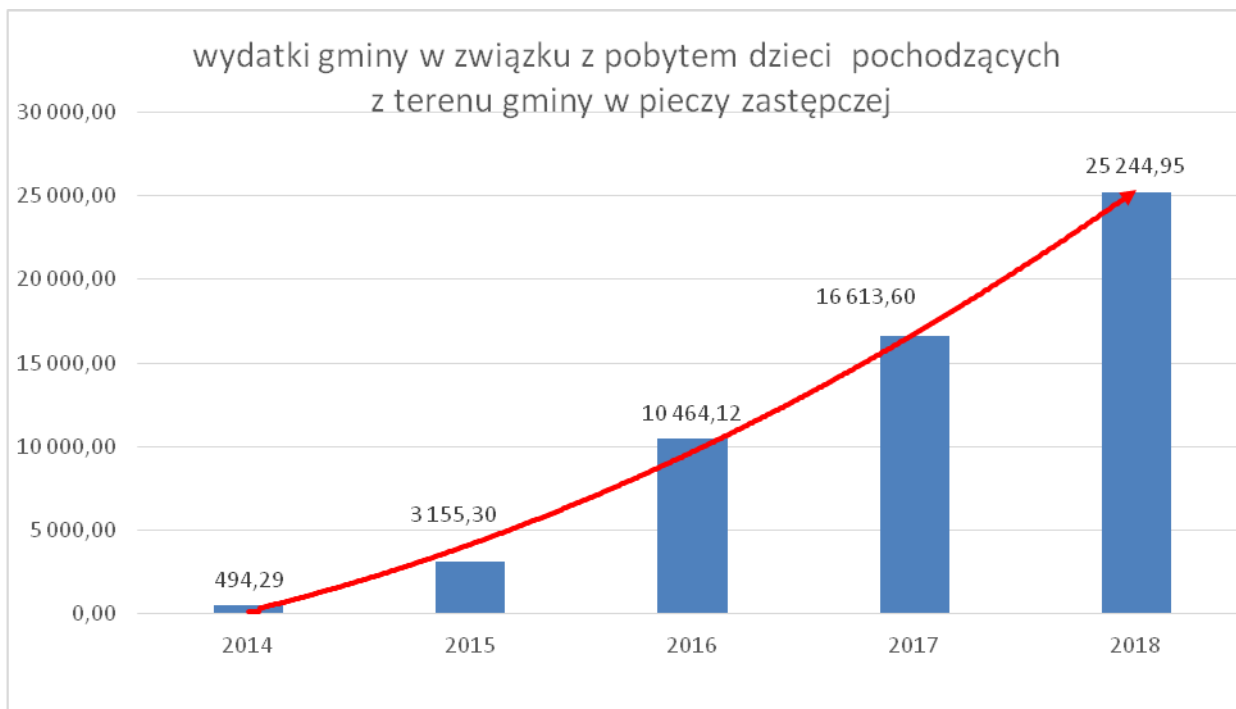
Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajgrodzie od 2012 roku realizuje zadanie wspierania rodzin. W 2019 roku w Ośrodku Pomocy Społecznej w Rajgrodzie pracował jeden asystent rodziny, którzy wsparciem objęli 6 rodzin. Asystent rodziny współpracuje z rodziną wymagającą wsparcia w zakresie kształtowania i rozwijania funkcji opiekuńczo – wychowawczych. Pomoc ta uwzględnia zarówno potrzeby rodzin jak i gotowość do realnego współdziałania. Indywidualna pomoc służy przede wszystkim rozwiązywaniu konkretnych problemów z jakimi boryka się osoba wspierana; wzbudzaniu w niej wiary w swoje możliwości oraz motywowanie do podejmowania działań do tej pory uznawanych przez nią za niemożliwe. Zadaniem asystenta jest przede wszystkim wskazanie rodzinom i jej członkom możliwości podejmowania sprawczych działań, zwiększenie poczucia wpływu na swoje życie oraz podwyższenie samooceny.

Działania asystenta rodziny zmierzają do osiągnięcia przez rodzinę pełnej samodzielności oraz niezależności życiowej. Podejmowane działania są ukierunkowane na wsparcie rodziny naturalnej oraz eliminowanie takich sytuacji, kiedy dziecko musi opuścić rodzinę biologiczną. W przypadku, kiedy dziecko umieszczone zostaje w pieczy zastępczej, mając na uwadze jego więzi emocjonalne z rodziną i środowiskiem, motywuje się rodziców do zmiany oraz tworzenia warunków do prawidłowego rozwoju dziecka w rodzinie naturalnej dających szansę na jego powrót do domu. Priorytetem wspierania rodziny jest zapewnienie odpowiednich warunków rozwoju dzieci, młodzieży oraz kształtowanie wartości i norm związanych z ich wychowaniem. W celu zapobiegania umieszczania dzieci w pieczy zastępczej i wzmocnieniu rodziny w wypełnianiu podstawowych funkcji zachodzi daleko idąca potrzeba wsparcia rodziny. Asystent zobowiązany jest do prowadzenia dokumentacji dotyczącej pracy z rodziną w tym dokonywania okresowej oceny sytuacji rodziny oraz monitorowania funkcjonowania rodziny po zakończeniu pracy z rodziną.

W przypadku kiedy rodzice biologiczni nie mogą pełnić władzy rodzicielskiej, wówczas opieka nad dziećmi sprawowana jest w formie pieczy zastępczej – rodzinnej lub instytucjonalnej, organizowanej przez powiat. W momencie przekazania dzieci poza rodzinę naturalną asystenci podejmują działania zmierzające do powrotu dzieci do domu rodzinnego przy współpracy rodzin naturalnych z koordynatorem pieczy zastępczej. Wydatki na realizację zadania w 2019 roku wynoszą 49 683,00 zł, w tym wydatki Gminy Rajgród stanowią 34 550,00 zł, dotacja w ramach programu Asystent Rodziny i Koordynator Pieczy Zastępczej na 2019 r. wynosi 15 133,00 zł.

Na realizację zadań własnych wynikających z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, Ośrodek dysponuje w 2019 r. kwotą 28 600,00 zł w rozdziałach 85508, 85510 – Rodziny zastępcze.

Środki finansowe ujęte w budżecie na realizację zadań zawartych w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej zabezpieczą przewidywane potrzeby w 2019 r. Do dnia 30.11.2019 r. wydatkowano łącznie kwotę 17 992,20 zł, z przeznaczeniem na sfinansowanie kosztów pobytu 7 dzieci w pieczy zastępczej.

Analiza SWOT

W programie zastosowano analizę SWOT jako narzędzie identyfikacji usystematyzowania mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń społecznego obszaru gminy Rajgród.

MOCNE STRONY:	SŁABE STRONY:
<ul style="list-style-type: none"> - rolniczy charakter gminy. - stabilna liczba mieszkańców gminy. - dobrze rozwinięta sieć gminnych placówek oświatowych. - aktywnie działające instytucje samorządowe. - współpraca samorządu i Ośrodka Pomocy Społecznej ze szkołami, Powiatowym Urzędem Pracy, PCPR; - bliska odległość do kształcenia na poziomie średnim. Dobry poziom kształcenia w gminnych placówkach oświatowych. - doświadczenie zawodowe pracowników instytucji działających na rzecz dziecka i rodziny; - otwartość i chęć udziału pracowników służb instytucji i organizacji pozarządowych w szkoleniach; - świetlica realizująca program opiekuńczo - wychowawcze; - wsparcie ze strony organizacji pozarządowych; - funkcjonowanie ogólnopolskiej Karty Dużej Rodziny; - funkcjonowanie Zespołu Interdyscyplinarnego; - doświadczenie we współpracy z różnymi podmiotami pracującymi na rzecz rodzin; 	<ul style="list-style-type: none"> - niewystarczająca współpraca pomiędzy instytucjami działającymi w obszarze wspierania dziecka i rodziny; - bierność i niewielkie zaangażowanie rodzin; - niechęć współpracy ze strony rodzin pomimo dobrego przygotowania i otwartość instytucji; - zbyt duże obciążenie samorządu w stosunku do możliwości finansowych/ lokalowych/ kadrowych; - rosnąca niewydolność rodziców w procesie wychowawczym; - niewystarczająca dostępność opieki instytucjonalnej dla dzieci do lat 3 np. żłobki; - ograniczona dostępność specjalistów w placówkach oświatowych np. terapeutów, psychologów, itp.; - ograniczenie finansowe i organizacyjne związane z powoływaniem rodziny wspierających; - brak kompleksowego podejścia do zwalczania przyczyn dysfunkcyjności rodziny; - brak form organizacji czasu wolnego dla dzieci i młodzieży zwłaszcza poza Rajgrodem.
SZANSE:	ZAGROŻENIA:
<ul style="list-style-type: none"> - rozszerzenie liczby podmiotów działających 	<ul style="list-style-type: none"> - niepewność finansowania działań

na rzecz rodziny; -podnoszenie kompetencji osób pracujących z rodzinami; -wzmocnienie roli opiekuńczo - wychowawczych rodzin; -pozyskiwanie na realizację działań środków zewnętrznych; -realizacja programów profilaktycznych; zewnętrzne środki finansowe (m.in. EFS, RPO, MRPiPS); -możliwość pozyskiwania do współpracy przy realizacji zadań ustawowych organizacji pozarządowych oraz kościołów i związków wyznaniowych	(niestabilność, ograniczone środki finansowe); - niestabilność w podejmowanych działaniach - stereotypowe postrzeganie Ośrodka Pomocy Społecznej jako instytucji przyznającej jedynie świadczenia pieniężne; -rosnąca liczba zadań do realizacji przez samorządy przy braku lub niewielkim poziomie dofinansowania zadań; - wysoki poziom ubóstwa rodzin przy rosnących kosztach utrzymania; - uzależnienie rodzin od pomocy społecznej; - wzrost postaw roszczeniowych wśród klientów pomocy społecznej; - wysokie bezrobocie i wskaźnik ubóstwa
---	--

Cel główny, cele szczegółowe i działania Programu oraz wskaźniki osiągnięcia celów i podmioty realizujące

Na podstawie dokonanej diagnozy sytuacji demograficznej i społecznej w Gminie Rajgród w zakresie organizacji systemu opieki nad dzieckiem oraz wsparcia rodziny, a także na podstawie obowiązującego stanu prawnego, w oparciu o doświadczenia zawodowe specjalistów – osób współpracujących, zdefiniowano cel główny Programu.

Działania przewidziane w poszczególnych celach szczegółowych umożliwią realizowanie na poziomie lokalnym polityki prorodzinnej, rozumianej jako stwarzanie warunków prawnych, ekonomicznych i społecznych umacniających rodzinę, zapewniających jej trwałości, rozwój oraz właściwe wypełnianie przez nią podstawowych zadań.

Cel główny:

Skuteczny system opieki nad dzieckiem i rodziną sprzyjający prawidłowemu jej rozwojowi w Gminie Rajgród.

Cele szczegółowe:

1. Wsparcie rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze oraz wzrost poziomu zaspokojenia potrzeb dzieci i ich rodzin.
2. Ograniczenie sytuacji kryzysowych w rodzinach oraz występujących w ich następstwie negatywnych skutków.
3. Rozwój usług i form wsparcia na rzecz pomocy dzieciom i rodzinom.

Cele będą realizowane poprzez działania, mające przywrócić rodzinie prawidłowe funkcjonowanie w sferze opiekuńczo – wychowawczej oraz pełnienia prawidłowych ról społecznych. Praca z rodziną będzie połączona z jej własną aktywnością. Istotną kwestią jest wsparcie rodziny na etapie pojawienia się problemów oraz eliminowania sytuacji, kiedy dziecko musi opuścić rodzinę naturalną.

W przypadku umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej – stworzenie możliwości powrotu do rodziny naturalnej.

Cel szczegółowy 1. Wsparcie rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze oraz wzrost poziomu zaspokojenia potrzeb dzieci i ich rodzin.		
Działania	Realizatorzy/ termin realizacji	Wskaźniki
1. Wpieranie rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo- wychowawczych przez asystentów rodziny. 2. Prowadzenie konsultacji i	- Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajgrodzie, - placówki wsparcia dziennego, - Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grajewie,	- liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny - rodzaj i forma udzielanego Poradnictwa specjalistycznego, - liczba udzielonych konsultacji i porad

<p>poradnictwa specjalistycznego</p> <p>3. Organizowanie wypoczynku dla dzieci z rodzin dysfunkcyjnych.</p> <p>4. Zabezpieczenie środków finansowych na pobyt dzieci w pieczy zastępczej.</p> <p>5. Wspieranie w zaspokajaniu podstawowych potrzeb dziecka i rodziny poprzez zapewnienie pomocy materialnej, rzeczowej oraz pracy socjalnej.</p> <p>6. Udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów związanych z niepełnosprawnością członka rodziny przez asystenta rodziny i pracowników socjalnych.</p> <p>7. Organizowanie usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi.</p> <p>8. Analizowanie sytuacji rodzin i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie, których dzieci zagrożone są umieszczeniem w pieczy zastępczej.</p> <p>9. Integracja rodzin ze środowiskiem lokalnym</p>	<p>- organizacje pozarządowe</p> <p>Zadania realizowane będą stale w latach 2020 - 2022</p>	<p>- liczba dzieci jakie skorzystają z wypoczynku</p> <p>- wysokość środków przeznaczonych i poniesionych przez gminę na częściowe pokrycie pobytu dzieci w różnych formach pieczy zastępczej,</p> <p>- liczba dzieci kierowanych i przebywających w pieczy zastępczej</p>
--	--	--

Cel szczegółowy 2.
Ograniczenie sytuacji kryzysowych w rodzinach oraz występujących w ich następstwie negatywnych skutków

Działania	Realizatorzy/ termin realizacji	Wskaźniki
<p>1. Pomoc i wspieranie rodziny w rozwiązywaniu problemów spowodowanych bezrobociem w rodzinie.</p> <p>2. Motywowanie nieaktywnych członków rodziny do podnoszenia kwalifikacji zawodowych.</p> <p>3. Działania Zespołu Interdyscyplinarnego i grup roboczych.</p> <p>4. Zapobieganie marginalizacji i degradacji społecznej rodziny dotkniętej problemem przemocy w rodzinie poprzez pracę z asystentem rodziny.</p> <p>5. Organizowanie kampanii lokalnych na rzecz</p>	<p>Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajgrodzie,</p> <p>- placówki wsparcia dziennego,</p> <p>- Sąd Rejonowy w Grajewie,</p> <p>- Zespół Interdyscyplinarny</p> <p>- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,</p> <p>- Komenda Powiatowa Policji w Grajewie,</p> <p>- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grajewie,</p> <p>- szkoły funkcjonujące na terenie gminy Rajgród,</p> <p>- organizacje pozarządowe,</p> <p>Zadania realizowane będą stale w latach 2020 - 2022</p>	<p>- liczba osób i rodzin jaka skorzystała z programów profilaktycznych,,</p> <p>- liczba dzieci i młodzieży uczestniczących w zajęciach organizowanych przez placówkę wsparcia dziennego,</p> <p>- liczba nadzorów kuratorów sądowych w przypadku dzieci z rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny,</p> <p>- liczba uczniów korzystających z programów profilaktycznych w szkołach</p> <p>- liczba podmiotów zaangażowanych w kampanie,</p> <p>- liczba wszczętych procedur „Niebieskiej Karty” ,</p> <p>- liczba rodzin objętych</p>

<p>przeciwdziałania przemocy w rodzinie.</p> <p>6. Monitorowanie sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej.</p> <p>7. Zapewnienie wsparcia rodzinom przeżywającym trudności opiekuńczo – wychowawcze w formie asystenta rodziny.</p> <p>8. Motywowanie do podjęcia leczenia celem minimalizowania uzależnienia i współuzależnienia.</p> <p>9. Pomoc w rozwiązywaniu problemów związanych z uzależnieniem i współuzależnieniem oraz przemocą, przez asystenta, pracowników socjalnych, członków Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i innych specjalistów.</p>		<p>wsparciem asystenta rodziny wobec, której odbywały się spotkania Zespołu</p>
---	--	---

**Cel szczegółowy 3.
Rozwój usług i form wsparcia na rzecz pomocy dzieciom i rodzinom.**

Działania	Realizatorzy/ termin realizacji	Wskazniki
<p>1. Uczestnictwo specjalistów zajmujących się problematyką rodziny, w warsztatach mających na celu podnoszenie kwalifikacji zawodowych.</p> <p>2. Pozyskiwanie kadry specjalistycznej wspierającej rodzinę.</p> <p>3. Rozwój i wspieranie działalności placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży</p> <p>4. Realizacja wsparcia rodzin przeżywających trudności opiekuńczo - wychowawcze w formie</p>	<p>Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajgrodzie, - placówki wsparcia dziennego, - Sąd Rejonowy w Grajewie, - Zespół Interdyscyplinarny - Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, - Komenda Powiatowa Policji w Grajewie, - Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grajewie, - szkoły funkcjonujące na terenie gminy Rajgród, - organizacje pozarządowe,</p> <p>Zadania realizowane będą stale w latach 2020-2022</p>	<p>- liczba szkoleń, warsztatów, w których uczestniczyli pracownicy placówek pomocowych ,</p> <p>- liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny,</p> <p>- liczba dzieci i młodzieży uczestniczących w zajęciach organizowanych przez placówki wsparcia dziennego,</p> <p>- liczba osób i rodzin jaka skorzystała z programów profilaktycznych,</p>

pracy z asystentem rodziny 6. Umożliwienie Funkcjonowania rodzin wspierających na terenie gminy i zapewnienie ich finansowania w przypadku zdiagnozowanych potrzeb. 7. Prowadzenie działalności profilaktycznej w ramach realizowanych programów profilaktycznych dla dzieci i młodzieży oraz rodziców i opiekunów.		
---	--	--

Realizacja programu

1. Odbiorcy Programu:

- rodziny zamieszkałe na terenie Gminy Rajgród, które z różnych przyczyn przeżywają trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych;
- dzieci zagrożone umieszczeniem w pieczy zastępczej;
- rodziny, w których władza rodzicielska została odebrana lub ograniczona poprzez umieszczenie dzieci w pieczy zastępczej;
- rodziny zamieszkałe na terenie Gminy Rajgród, w tym zagrożone wykluczeniem społecznym.

2. Finansowanie Programu

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodzin i systemu pieczy zastępczej w zakresie zasad finansowania pobytu dziecka w pieczy zastępczej, samorząd gminy ponosi odpowiednio wydatki na opiekę i wychowanie w wysokości:

- 10% w pierwszym roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej,
- 30% w drugim roku,
- 50% w trzecim roku i następnym latach pobytu dziecka w pieczy zastępczej.

Zgodnie z art. 197 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej istnieje możliwość otrzymania dotacji celowych z budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych z zakresu realizacji zadań wspierania rodziny oraz systemu pieczy zastępczej.

Wysokość środków na funkcjonowanie Programu będzie uchwalana rokrocznie przez Radę Miejską.

Monitorowanie i ewaluacja Programu

Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajgrodzie będzie odpowiedzialny za monitorowanie realizacji Programu. Sprawozdanie i ocena realizacji poszczególnych działań w roku kalendarzowym będą opracowywane w oparciu o dane przekazane przez przedstawicieli instytucji oraz podmiotów realizacyjnych Programu.

Sprawozdanie z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny oraz potrzeby związane z realizacją tych zadań będą corocznie przedkładać Burmistrzowi Rajgrodu, a do 31 marca każdego roku Radzie Miejskiej w Rajgrodzie.

Ewaluacji podlegać będzie stopień realizacji celów szczegółowych poprzez podejmowane działania prowadzące do ich osiągnięcia. Efektem ewaluacji będą wnioski do ewentualnej modyfikacji działań. W trakcie realizacji Programu istnieje możliwość dokonywania zmian wynikających ze zdiagnozowanych potrzeb. Zmiany będą przedstawione Radzie Miejskiej w Rajgrodzie do zatwierdzenia.